

Vraag staat centraal of regering-Blair de buitenwereld heeft misleid bij de beslissing om de oorlog te beginnen

Hét alomvattende Irak-onderzoek

- Vijfde Britse onderzoek.
- Tony Blair zal worden verhoord als kroongetuige.

Van onze correspondent
Gert-Jan van Teeffelen

LONDEN De Britten en Amerikanen hebben al in 2001, twee jaar voor de invasie van Irak, van gedachten gewisseld over de mogelijkheid Saddam Hoessein af te zetten. De Britse regering vond dat toen echter nog te ver gaan.

'We waren ons bewust van het tromgeroffel uit Washington, en intern hebben we het bediscussieerd', zei William Tatey, toen directeur Midden-Oosten bij het Britse ministerie van Buitenlandse Zaken. Het departement stelde ook

een geheim document op, waarin interventie als mogelijkheid werd genoemd. Dat werd verworpen omdat deze 'geen juridische basis' had.

Tatey behoorde dinsdag tot de eerste getuigen in de Britse enquête naar de oorlog in Irak. Dit langverwachte onderzoek door een commissie van 'wijzen' moet bekijken welke fouten er zijn gemaakt vóór, tijdens en na de invasie.

De hamvraag voor velen is of de regering het parlement en de bevolking al dan niet bewust heeft misleid. Voorzitter John Chilcot beloofde 'grondig, rigoureuus, eerlijk en openhartig' te werk te gaan. Hij benadrukte echter dat 'niemand terecht staat', en dat er geen schuld zal worden vastgesteld.

Het Irak-onderzoek is alweer het

vijfde in Groot-Brittannië, maar wordt het meest alomvattend. Buiten de zaal in Westminster hadden zich betogers verzameld, gehuld in met bloed besmeurde maskers van George Bush, Gordon Brown en Tony Blair.

Laatstgenoemde zal in de komende maanden optreden als kroongetuige. Het was de ex-premier die op oorlog aanstuurde met de bewering dat Saddam in staat was 'binnen 45 minuten' massavernietigingswapens in te zetten. Direct na de invasie zaten er 50 duizend Britten in Irak.

Sceptici betwijfelen echter of de commissie de waarheid boven tafel zal krijgen. Dit aangezien getuigen niet onder ede staan, omdat er geen juristen bij zijn betrokken, en vooral omdat de commissie te

nauw met het politieke establishment zou zijn verweven.

Alle leden zijn immers door de Labourregering zelf geselecteerd. Naast Chilcot (70), ex-topambtenaar, bestaat de commissie onder anderen uit historicus en Churchill-biograaf Martin Gilbert (73) en Lawrence Freedman (61), hoogleraar en ex-adviseur van Blair.

Dat de commissie haar werk in het openbaar doet, wordt echter al als overwinning beschouwd. De verhoren zijn live te volgen op internet (www.iraqinquiry.org.uk). Labour hield het onderzoek jaren tegen.

Toen Brown eindelijk toestemde nadat alle Britse gevechtstroepen waren teruggetrokken uit Irak, wilde hij er een geheime enquête van maken. Na een storm van kri-

तिक keerde hij op zijn schreden terug. Voor de conclusies hoeft hij niet te vrezen; deze komen mogelijk pas in 2011.

De eerste dag concentreerde zich op 2001, waarbij aan de orde kwam hoe 11 september het beleid heeft beïnvloed. Peter Ricketts, voorzitter van het comité voor de Britse inlichtingendiensten, zei dat de Amerikanen in november plotseling enigszins cryptisch begonnen te praten over 'fase twee' in de *war on terror*. De invasie in Afghanistan was fase één.

De Britten hielden toen nog vast aan de lijn dat er wapeninspecteurs in Irak moesten zitten. 'Uit Washington hoorden we ook dat er een link tussen Saddam en Osama bin Laden zou zijn, maar bewijs hebben we nooit gezien.'

Twee commissies brachten in 2003 al verslag uit over Irak, maar gingen niet diep op de zaken in. Begin 2004 verscheen het Hutton-rapport, dat zich richtte op de dood van de wetenschapper David Kelly. Deze defensiespecialist pleegde onder verdachte omstandigheden zelfmoord nadat hij de bron bleek die had gelekt dat Blairs medewerkers informatie over Irak hadden 'opgesekst'. Tot slot verscheen het Butler-rapport over de inlichtingendiensten.

Blair noemde hun bewijs over Saddams wapens in het Lagerhuis 'gedetailleerd, uitgebreid en gezaghebbend'. Volgens de diensten zelf was dit echter 'beperkt, sporadisch en versnipperd', aldus Michael Howard, destijds oppositieleider, gisteren op de BBC-radio.